

WAA / 12 / 10

112 944

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران
دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

انطباق واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوعات بهداشت و
علوم زیستی دو مرکز منتخب با استاندارد نمایه سازی سازمان
استانداردهای اطلاعاتی ملی آمریکا (ANSI/NISO Z39.19 2005)

ارائه شده به دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی به عنوان یکی از شرایط
دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی

استاد راهنما:

جناب آقای محمدرضا علی بیگ

استاد مشاور:

سرکار خانم طلاچی

پژوهشگر:

شفیقه موسوی

موسسه اطلاعات دولتی
تهران

۱۳۸۸ / ۱۲ / ۱۵

سال تحصیلی: ۸۸-۱۳۸۷

۱۱۲۶۶۹

بسمه تعالی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران
دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی

شماره _____
تاریخ _____
پوست _____

((هدف ما رضایت خالق و تکریم مخلوق است))

تصویب نامه پایان نامه کارشناسی ارشد

بدینوسیله اعلام می نماید خانم شفیقه موسوی دیزج دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی پایان نامه خود را تحت عنوان انطباق واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی مراکز منتخب با استاندارد نمایه سازی سازمان استانداردهای اطلاعات ملی آمریکا در تاریخ ۸۷/۱۱/۲۰ به عنوان آخرین شرط دریافت درجه کارشناسی ارشد به هیئت علمی این دانشکده ارائه نموده و مورد قبول واقع شد +

سرپرست امور توفیقی
سرپرست دانشکده

دفتر معاونت علمی و پژوهشی
تاسیس ۱۳۸۸

۱۳۸۸ / ۱۲ / ۱۵

استاد راهنما: جناب آقای محمد رضا علی بیگ

استاد مشاور: سرکار خانم هما طلاچی

استاد مشاور آمار: ---

استاد داور: سرکار خانم دکتر رقیه اسکروچی

آدرس: خیابان ولی عصر (ع.ج)، بالاتر از ظفر، پش خیابان شهید بابک بهرامی، پلاک ۱، کد پستی ۱۹۶۸۶۳۳۵۱۳

تلفن: ۸۸۷۸۸۸۲۹ - ۸۸۷۸۸۷۶۵ - ۸۸۷۸۵۹۹۰ - ۸۸۷۸۸۸۲۷

WWW.iums.ac.ir

چکیده

مقدمه: در فرایند اطلاع یابی هر قدر اطلاعات منظم و سازمان یافته تر باشد زمان صرف شده برای کسب اطلاعات بهتر تقلیل خواهد یافت. بنابراین اطلاعات برای حضور در سیستم نیازمند نظم و سازماندهی است تا به روش درست و دقیق ایفای نقش نماید. برای اینکه نظام قادر به انجام این عمل باشد، باید محتوای مجموعه کاملاً مشخص باشد جهت نزدیک کردن مواد موجود در مجموعه اطلاعات و نیاز استفاده کننده گان، نیازمند نظام استاندارد اصطلاحنامه نویسی هستیم. اصطلاحنامه استاندارد با ارائه واژه های نمایه ای استاندارد باعث تقویت زبان نمایه سازی شده و اطلاعات بازیابی شده مرتبط با نیاز کاربران را افزایش می دهد.

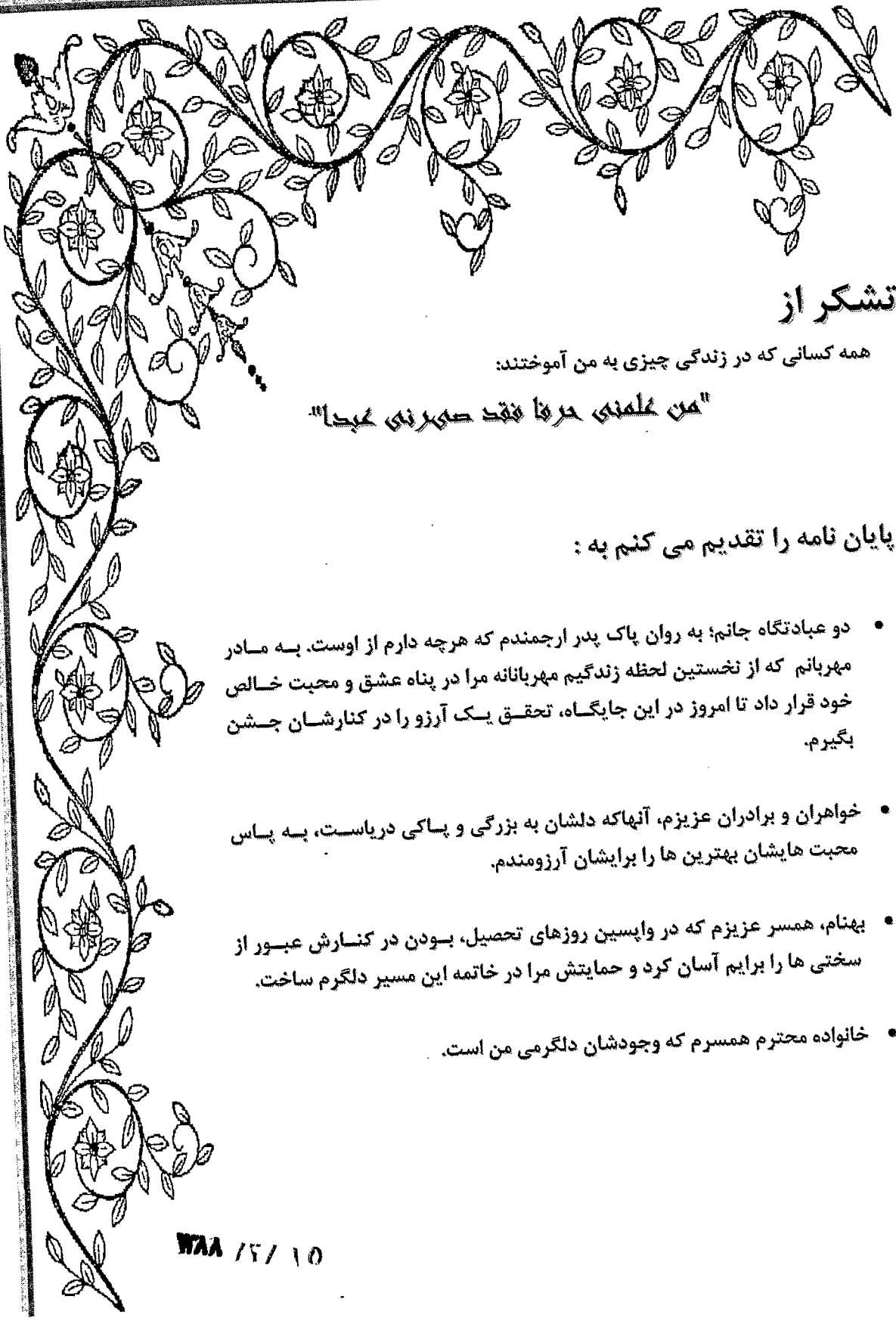
روش بررسی: پژوهش به روش پیمایشی تحلیلی با رویکرد کاربردی انجام گرفت. جامعه آماری پژوهش را تمامی پایان نامه های کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران در مقوله های بهداشت و علوم زیستی تشکیل می دهد. داده ها با استفاده از چک لیست گردآوری و با کمک نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: ۱۴ فاکتور در موضوعات بهداشت و علوم زیستی در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران با استاندارد مقایسه گردید. نتایج بدست آمده نشان داد که مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران در موضوع علوم زیستی با ۴۵/۷٪ نسبت به موضوع بهداشت با ۳۸/۲۵٪ بیشتر منطبق با استاندارد است و کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران نیز در موضوع علوم زیستی با ۷۴/۰۲٪ نسبت به موضوع بهداشت با ۵۵/۷٪ انطباق بیشتری با استاندارد داشت. اما در مقایسه کلی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۶۴/۸۶٪ نسبت به مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با ۴۱/۹۷٪ بیشتر منطبق با استاندارد بود.

نتیجه گیری: کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران بیشتر با استاندارد منطبق بوده و با اصلاح نقاط ضعف، برای الگو برداری مناسب است. شیوه نمایه سازی در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران در موضوعات بهداشت و علوم زیستی به زبان کنترل شده و طبیعی و در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران در موضوعات بهداشت و علوم زیستی فقط به زبان کنترل شده است. در هر دو نمایه سازی به صورت دستی و با کمک ماشین انجام می شود.

کلید واژه ها:

نمایه سازی / استاندارد Z39.19 / پایان نامه ها / مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران / کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران

با تشکر از

همه کسانی که در زندگی چیزی به من آموختند:

"من علمنی حرفاً فقد صیرنی عبدا"

این پایان نامه را تقدیم می کنم به :

- دو عبادتگاه جانم؛ به روان پاک پدر ارجمندم که هرچه دارم از اوست. به مادر مهربانم که از نخستین لحظه زندگیم مهربانانه مرا در پناه عشق و محبت خالص خود قرار داد تا امروز در این جایگاه، تحقق یک آرزو را در کنارشان جشن بگیرم.
- خواهران و برادران عزیزم، آنهاکه دلشان به بزرگی و پاکی دریاست، به پاس محبت هایشان بهترین ها را برایشان آرزومندم.
- پهنام، همسر عزیزم که در واپسین روزهای تحصیل، بودن در کنارش عبور از سختی ها را برایم آسان کرد و حمایتش مرا در خاتمه این مسیر دلگرم ساخت.
- خانواده محترم همسرم که وجودشان دلگرمی من است.

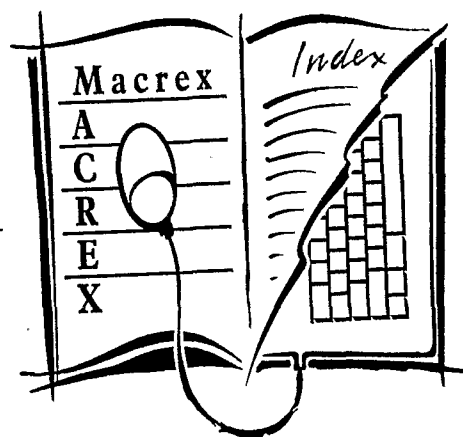
و تقدیم به اساتید ارجمندم:

- استاد محترم جناب آقای علی بیک که در مقام استاد راهنما همواره با نظرات ارزشمند و درایت خود، پژوهش را غنا بخشیدند، برای تمام مساعدتهایی که برای تدوین این مجموعه مبذول داشته اند.
- استاد محترم سرکار خانم هما طلاچی که در مقام استاد مشاور همواره راهنمای انجام پژوهش بودند.
- استاد محترم سرکار خانم دکتر اسکروچی که داوری این پژوهش را به عهده داشتند.
- استاد محترم آقای دکتر هویدا که کلیه یافته های آماری پژوهش ما حاصل مساعدتها، ظریف بینی و نکته سنجی ایشان بوده است.
- استاد فرزانه خانم فرین شاهپوریان که همواره از محضر ایشان استفاده نموده ام و تجربه اندک خود را در علم نمایه سازی مدیون زحمات بی دریغ ایشان می دانم.

و با سپاس فراوان از:

همکاران محترم در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران

فهرست مطالب

فصل اول: معرفی پژوهش

۲	.....	۱-۱. مقدمه
۴	.....	۲-۱. بیان مسئله
۵	.....	۳-۱. اهمیت پژوهش
۶	.....	۴-۱. اهداف پژوهش
۶	.....	۱-۴-۱. هدف کلی
۶	.....	۲-۴-۱. اهداف ویژه
۷	.....	۳-۴-۱. هدف کاربردی
۷	.....	۵-۱. سوالات پژوهش
۸	.....	۶-۱. تعریف واژه ها

فصل دوم: پیشینه پژوهش

۱۵	.....	۱-۲. مقدمه
۱۵	.....	۲-۲. مطالعات انجام شده در خارج از ایران
۲۵	.....	۳-۲. مطالعات انجام شده در ایران

فصل سوم: روش پژوهش

۳۸	.....	۱-۳. مقدمه
۳۸	.....	۲-۳. نوع پژوهش
۳۸	.....	۳-۳. روش پژوهش
۳۸	.....	۴-۳. جامعه پژوهش
۳۹	.....	۵-۳. نمونه پژوهش
۳۹	.....	۱-۵-۳. حجم نمونه
۳۹	.....	۲-۵-۳. روش نمونه گیری
۴۰	.....	۶-۳. محیط پژوهش

۴۰ ..... ۷-۳. ابزار گردآوری داده

۴۰ ..... ۸-۳. روش تحلیل داده ها

فصل چهارم: یافته های پژوهش

۴۳ ..... ۱-۴. مقدمه

۴۴ ..... ۲-۴. جداول و نمودارها

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۲۳ ..... ۱-۵. مقدمه

۱۲۳ ..... ۲-۵. تحلیل اطلاعات حاصل از یافته های پژوهش

۱۲۳ ..... ۱-۲-۵. نتایج مربوط به هدف و سوال اول پژوهش

۱۲۴ ..... ۲-۲-۵. نتایج مربوط به هدف و سوال دوم پژوهش

۱۲۶ ..... ۳-۲-۵. نتایج مربوط به هدف و سوال سوم پژوهش

۱۲۸ ..... ۴-۲-۵. نتایج مربوط به هدف و سوال چهارم و پنجم پژوهش

۱۳۴ ..... ۳-۵. پیشنهادات پژوهش

۱۳۵ ..... ۴-۵. پیشنهاداتی برای پژوهش های آتی

فهرست منابع

۱۳۷ ..... منابع فارسی و انگلیسی

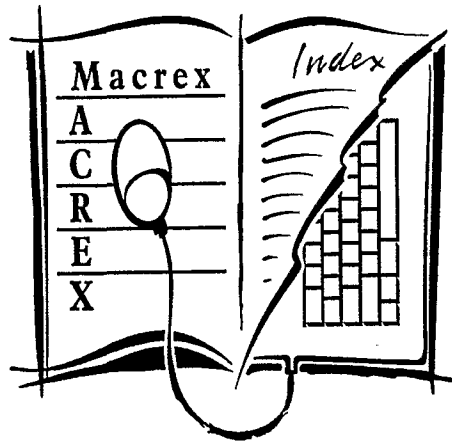
۱۴۲ ..... پیوست

چکیده انگلیسی

فهرست جداول

جدول (۱): توزیع فراوانی و فراوانی درصد واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب به تفکیک رشته	۴۴
جدول (۲): توزیع فراوانی و فراوانی درصد انواع ساختار واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۴۶
جدول (۳): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای اسم در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۴۸
جدول (۴): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای ترکیبی در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۵۰
جدول (۵): توزیع فراوانی واژه های نمایه ای تک کلمه ای در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۵۳
جدول (۶): توزیع فراوانی و فراوانی درصد نوع ترکیب انواع واژه های نمایه ای عبارتی در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۵۶
جدول (۷): توزیع فراوانی تعداد کلمات واژه های نمایه ای عبارتی در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۵۹
جدول (۸): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای اسم فعل در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۶۱
جدول (۹): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای عامل بندی شده در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۶۳
جدول (۱۰): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای مرکب در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی و دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران	۶۵
جدول (۱۱): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای با توضیحگر در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۶۷
جدول (۱۲): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای به صورت اختصار در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۶۹
جدول (۱۳): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای شکل کامل در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۷۱
جدول (۱۴): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای اسم معروف در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۷۳
جدول (۱۵): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای اسم علمی در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۷۵
جدول (۱۶): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای نام جغرافیایی در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۷۷
جدول (۱۷): توزیع فراوانی انواع واژه های نمایه ای با یادداشت دامنه در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۷۹

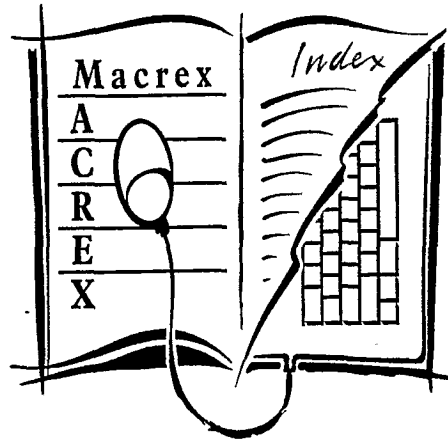
جدول (۱۸): توزیع فراوانی واژه های نمایه ای کنترل نشده در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۸۱
جدول (۱۹): توزیع فراوانی اصطلاحنامه های بکارگرفته شده برای نمایه سازی در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران	۸۳
جدول (۲۰): توزیع فراوانی واژه های نمایه ای کنترل نشده دارای معادل در اصطلاحنامه های مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران	۸۵
جدول (۲۱): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع بهداشت مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۸۷
جدول (۲۲): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع علوم زیستی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۹۰
جدول (۲۳): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع بهداشت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۹۳
جدول (۲۴): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع علوم ریستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۹۵
جدول (۲۵): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای استاندارد در واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع بهداشت مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۹۹
جدول (۲۶): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای استاندارد در واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع علوم زیستی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۱۰۰
جدول (۲۷): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای استاندارد در واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع بهداشت مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۱۰۱
جدول (۲۸): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای استاندارد در واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران به تفکیک دهه های انتشار	۱۰۲
جدول (۲۹): توزیع فراوانی مقاطع تحصیلی واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۱۰۷
جدول (۳۰): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک مقاطع تحصیلی	۱۰۹
جدول (۳۱): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران به تفکیک مقاطع تحصیلی	۱۱۲
جدول (۳۲): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای استاندارد در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک مقاطع تحصیلی	۱۱۴
جدول (۳۳): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای استاندارد در پایان نامه های موضوع بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران به تفکیک مقاطع تحصیلی	۱۱۷
جدول (۳۴): توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای استاندارد در پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی دو مرکز منتخب	۱۲۰

فصل اول

معرفی پژوهش

۱-۱. مقدمه

تجربه نشان داده است که در فرایند اطلاع یابی هر قدر اطلاعات منظم و سازمان یافته تر باشد زمان صرف شده برای کسب اطلاعات بهتر تقلیل خواهد یافت. بنابراین اطلاعات برای حضور در سیستم نیازمند نظم و سازماندهی است تا به روش درست و دقیق ایفای نقش نماید.

برای رسیدن به این هدف ابزارهای واسطی لازم است تا بتوان با استفاده از آنها در کمترین زمان و با صرف کمترین نیرو به مناسب ترین اطلاعات سازمان یافته دست یافت و این ابزارها نخست باید در درون خود از نظم، یکدستی، دقت و درستی برخوردار باشند تا بتوانند به عنوان نظام دهنده سیستم درست عمل کنند. اصطلاحنامه ها از جمله این ابزارها هستند که تعریف، کارکردها و هدف های مشخصی دارند. (۱)

نظام بازیابی اطلاعات، نظامی است که هدفش تسهیل شناسایی مدارک یا داده هایی است که متناسب با نیاز اطلاعاتی خاصی باشد و بازیابی این مدارک یا داده ها متناسب با محدودیت های مواد موجود در مجموعه است.

بازیابی اطلاعات یک عمل ساده و مکانیکی نیست؛ بلکه کاری است پیچیده و فکری که منظور آن ایجاد ارتباط میان کسانی است که این اطلاعات را تولید می کنند (نویسندگان مطالب) و افرادی که این اطلاعات را مصرف می کنند (محققان، متخصصان و سایر دانش پژوهان). بنابراین، نقش عمده سیستم نظام اطلاعات برقرار کردن این ارتباط از طریق مطابقت اطلاعات موجود در مجموعه با نیاز اطلاعاتی استفاده کنندگان و نزدیک کردن هر چه بیشتر این دو به یکدیگر است.

برای اینکه نظام قادر به انجام این عمل باشد، باید محتوای مجموعه کاملاً مشخص باشد، یعنی مدارک از لحاظ محتوا بدقت توصیف شده باشند. اما این به تنهایی کافی نیست، بلکه باید نیاز جستجوگر اطلاعات به شکلی به نظام عرضه شود که عمل انطباق بین مدارک ذخیره شده و پرسش مطرح شده را تسریع کند. معمولاً این کار بوسیله استفاده از نوعی زبان نمایه انجام می گیرد. (۲)

جهت نزدیک کردن مواد موجود در مجموعه اطلاعات و نیاز استفاده کننده گان، نیازمند نظام استاندارد اصطلاحنامه نویسی هستیم. اصطلاحنامه استاندارد با ارائه واژه های نمایه ای استاندارد باعث تقویت زبان نمایه سازی شده و اطلاعات بازیابی شده مرتبط با نیاز کاربران را افزایش می دهد.

۱-۲. بیان مسئله

با توجه به فزونی بیش از پیش انتشارات، تخصصی شدن علوم، تنوع واژگان علمی و زبان خاص تولید کنندگان و استفاده کنندگان اطلاعات، تهیه اصطلاحنامه تمهیدی برای بازیابی اطلاعات پالایش یافته است که هدف آن برگرداندن زبان طبیعی مدرک به زبان مقید اطلاع رسانی به منظور انطباق زبان تولید کنندگان و کاربران اطلاعات می باشد و در این ساختار بررسی ها معمولا در دو بخش روابط اصطلاحات و نحوه ارائه و کنترل آنها صورت می گیرد. (۲)

نمایه سازی، مسئله اصلی و پرهزینه ترین گلوگاه بازیابی اطلاعات است و کیفیت نمایه سازی متأثر از شیوه های مختلف نمایه سازی و اصطلاحنامه های بکار رفته است.

پژوهش های انجام شده در ایران نشانگر ضعف نمایه سازی پایگاه های اطلاعاتی ایرانی است. با توجه به پژوهش خسروی (۱۳۸۴) ارزیابی نتایج جستجوی کلیدواژه های آزاد و مستند در پایگاه اطلاعات پزشکی در ایران مدکس نشان داد که به دلیل عدم یکدستی در واژه های نمایه ای، بازیابی اطلاعات از این پایگاه اطلاعاتی با مشکل مواجه است. برای نمایه سازی از هیچ گونه بانک واژه ها یا اصطلاحنامه پزشکی فارسی استفاده نشده است و به دلیل حجم گسترده منابع و استاندارد نبودن راهکارهای به کار رفته در نمایه سازی، ناهمگونی هایی در مطالب بازیابی شده دیده می شود.

بنابراین با بررسی اصطلاحنامه های فارسی موجود در زمینه های پزشکی (اصطلاحنامه های ارتقاء بهداشت و زیست شناسی) و رعایت استانداردهای جهانی می توان در جهت بهبود کیفی نمایه سازی مدارک و مستندات برآمد.

در تحقیق حاضر برآنیم که ساختار واژه های نمایه ای پایان نامه های موجود در کتابخانه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران را بررسی نموده و با استاندارد نمایه سازی سازمان استانداردهای اطلاعاتی ملی آمریکا (ANSI/NISO)، که استاندارد مورد قبول نمایه سازی در سطح جهانی است، مقایسه نمائیم.

۱-۳. اهمیت پژوهش

با گسترش روزافزون منابع اطلاعاتی پزشکی در ایران و همزمان با ایجاد مراکز و پایگاه های اطلاعاتی وجود اصطلاحنامه های جامع و استاندارد در زمینه نمایه سازی، ذخیره و بازیابی اطلاعات ضروری می نماید. اصطلاحنامه هایی که هم اکنون در مراکز و پایگاههای اطلاعاتی ایران در زمینه متون پزشکی به کار گرفته می شود عمدتاً شامل اصطلاحنامه پزشکی فارسی (ویرایش ۲) است. سازمان مدارک علمی ایران نیز در جهت رفع نیاز به سازماندهی منابع پزشکی فارسی دو اصطلاحنامه ارتقاء بهداشت و اصطلاحنامه علوم زیستی را منتشر کرده است.

کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران از سوی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان کتابخانه ملی پزشکی ایران مطرح شده و به عنوان مرکز نمایه سازی پایان نامه های پزشکی ایران فعالیت می کند. از این رو بررسی کیفیت نمایه سازی آن از جهت سازماندهی پایان نامه ها و بازیابی اطلاعات آنها ضروری می نماید.

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران نیز به عنوان مرکز گردآوری پایان نامه ها نقش گسترده ای در نمایه سازی پایان نامه ها ایفا می کند.

بنابراین بررسی ساختار واژه های نمایه ای در این دو مرکز و مقایسه آن با استاندارد نمایه سازی سازمان استانداردهای اطلاعاتی ملی آمریکا (ANSI/NISO) جهت افزایش کیفیت نمایه سازی و بررسی نقاط قوت و ضعف موجود در نمایه سازی حائز اهمیت است.

یافته های تحقیق می تواند در برنامه ریزی های آتی اصطلاحنامه نویسی، نمایه سازی و طراحی پایگاه اطلاعاتی نقش موثری را ایفا نماید.

۴-۱. اهداف پژوهش

۱-۴-۱. هدف کلی:

تعیین انطباق واژه های نمایه ای پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با استاندارد نمایه سازی سازمان استانداردهای اطلاعاتی ملی آمریکا (ANSI/NISO Z 39.19 - 2005)

۲-۴-۱. اهداف ویژه:

۱. تعیین توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۲. تعیین توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک سال انتشار.
۳. تعیین توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک مقاطع تحصیلی پایان نامه ها.
۴. تعیین میزان انطباق انواع واژه های نمایه ای بکار رفته در نمایه های پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با استاندارد Z39.19.
۵. مقایسه میزان انطباق واژه های نمایه ای بکار رفته در نمایه های پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با استاندارد Z39.19.

۱-۴-۳. هدف کاربردی

ارائه راهکارهایی جهت برنامه ریزی برای بهبود و گسترش تهیه اصطلاحنامه های پزشکی فارسی که باعث افزایش بازیابی های مرتبط گردد.

۱-۶. سوالات پژوهش:

۱. توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران چقدر است؟
۲. توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک دهه های انتشار چقدر است؟
۳. توزیع فراوانی انواع ساختار واژه های نمایه ای در پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به تفکیک مقاطع تحصیلی پایان نامه ها چقدر است؟
۴. میزان انطباق انواع واژه های نمایه ای بکار رفته در نمایه های پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با استاندارد Z39.19 چقدر است؟
۵. میزان انطباق واژه های نمایه ای بکار رفته در نمایه های پایان نامه های موضوعات بهداشت و علوم زیستی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران و مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با استاندارد Z39.19 در مقایسه با هم چقدر است؟

۷-۱. تعریف واژه ها

اصطلاحنامه:

اصطلاحنامه، معادل تزاروس^۱، واژگان کنترل شده و پویا در یک یا چند شاخه از دانش بشری است. در اصطلاحنامه ها انواع روابط (سلسله مراتبی، مترادفها و وابستگی ها) بین مفاهیم تعیین می شود. هدف اصطلاحنامه برگرداندن زبان طبیعی مدرک به زبان کنترل شده اطلاع رسانی، به منظور ایجاد انطباق بین زبان تولید کنندگان و کاربران اطلاعات است. در این حالت حداکثر اطلاعات با کمترین هزینه و نیرو و زمان، و با بیشترین دقت و کیفیت بازیابی می شوند. (۳)

توصیفگر^۲:

نوعی سرعنوان است که برای نمود یک مفهوم در اصطلاحنامه، از میان واژه هایی مرتبط با مفهوم مدنظر انتخاب می شود. (۴)

واژه نمایه ای^۳:

واژه ای که محتوای یک منبع اطلاعاتی را در قالب یک زبان نمایه سازی ارائه می دهد و معمولا به صورت اسم یا عبارت اسمی است. توصیفگرها، سرعنوان های موضوعی و ترکیب سرعنوان - تقسیم فرعی نمونه هایی از واژه های نمایه ای هستند. (۴)

کلیدواژه^۴:

کلمه ای که در زبان طبیعی یک مدرک به کار برده می شود و از آن در نمایه سازی و بازیابی مدرک استفاده می شود. (۴)

کلیدواژه همان زبان نویسنده است که در پایان چکیده مقاله یا پایان نامه آورده می شود. در پایگاه های اطلاعاتی کلیدواژه ها با اصطلاحنامه های استاندارد مطابقت داده شده و

-
1. Thesaurus
  2. Descriptor
  3. Indexing Term
  4. Keyword